

AMBAS PORTAS, a. 1380). Podríem imaginar, doncs, que partint de tals frases, es canviés *Forteda* en *Porte(ɗ)a*, d'on *Porte*, sigui com una espècie d'haplogogia o travallengües en aquella frase: sigui simplement canviant la *F* de *Forte(ɗ)a* en *P*- per contaminació del nom de *Port* (de Pimorent), que tenia tan a la vora.

És una combinació ben enginyosa tan... que no convenç, justament per ser-ho massa, i sense proves fraseològiques ni documentals tangibles que ens animin a pendre en ferm aqueixos travallengües o contaminacions. D'altra banda el que va resultant segur, per la documentació i pel que tenen en comú *A* i *B*, són dues coses. Una, que en *Portè* hi ha un sufix, de forma originària *-eda* o *-esa*: en tenim una altra prova i és que en els pobles ariegesos immediats 'Portè' es diu *portézə* (recollit per Krüger en la tesi *Sprachgeogr. Untersudgn. Igd-Rouss.*, p. 4). I l'altre punt adquirit és que l'arrel dels dos NLL és la comuna a *Porta* i *Port*, el mot pre-romà —sorotàptic— que designa les altes collades i les terres altes que els són veïnes: com s'ha demostrat copiosament en l'art. del *DECat.* VI, 718-22; sense que en el sentiment català de la llengua hi hagi separació ben conscient de *port* 'pas de muntanya' i l'arrel del ll. PORTA: com ho mostren *portell* etc., veg. l'art supra. D'aquí la via tercera

○ En aquests NLL, o almenys en *Portè* l'arrel és la del mot pre-romà —pre-romà es també *Pimorent*— i alhora llatí (mateixa arrel); doncs també pot ser-ho l'Orient ibèric: els tres *Artesa*, els dos *Olesa*, *Albesa*, *Manresa*, *Ardesa*, *Gandesa*, *Orpesa*, l'antic *Enesa*, *Montesa* (MENTESA dels romans), *Utxesa* OCTOGESA (veg. aquests articles). En bastants d'aquests noms la *-s-*, havent passat a *d*'ha desaparegut, de vegades ocasionalment: trobem *Gandea*, *Manrea*, *castanea*; i en *Soresa* és la forma sense *-s-* que s'ha imposat donant el modern *Súria*.

Això seria doncs, el que ha passat al *Portesa* de primer antic i encara viu a la banda ariegesa, fixat com *portea* a l'Edat Mj., i després contret *Portè*. Fixació no gens estranya, és quasi de llei, i no sols en els mots i noms on hi ha una altra *s*, com *Soresa* > *Súria* sinó quasi de fonètica normal en els que tenen una *r* *resina* > *reina*, *raor*, *ro(s)ada*, *rec* 'risc' (*LleuresC.* 210n. *E.T.C.* I, 58 i molts articles del *DECat.*).

Com que dels articles *Manresa*, *Olesa* i altres dels citats es dedueix la probabilitat que la família pre-romana d'aquests noms en *-ISIA* o *-ES(I)A* fou (almenys principalment) la sorotàptica —com ho és l'ètimon de PORTO- 'pas de muntanya'—, llavors l'origen de sufix i arrel ja lliguen, paritat que confereix una gran força a aquesta hipòtesi (C), sobretot pel que fa a *Portè* on tenim el revelador sufix. I bo pensar que això ens duria a separar-ne *Porta* en primer lloc, perquè *Porta* i *Portè* estava inextricablement confosos i superposats en el domini extrem català, des

dels orígens, i perquè també a *Porta* li esqueia el nom de portal per entrar a Cerdanya —d'on INTER AMBAS PORTAS—. D'altra banda, *Porta*, el poble més gran i amb vast terme fins a Andorra, doncs, pogué ser rebut com una espècie d'augmentatiu (a la manera de *llagosta/llagost*, *tela/tel*, *vela/vel*, *llenya/lleny*) puix que *Porta* es troba a la confluència de les dues vies d'entrada a Cerdanya per la vall de Campcardós, via d'invasió dels audaçs pastors andorrans (*Andosini* que plantaren cara a la marxa d'Anníbal) i la desembocadura del Port de Pimorent, quan ja s'obre la vall cap a Cerdanya.

En conclusió: Hem sospesat els mèrits de les hipòtesis concebibles. Queda establert amb tota seguretat que *Portè* i *Porta* tenen una mateixa arrel i un significat molt comú i que la terminació de *Portè* ve d'un *-ɛ(s)*, o que aquesta sigui merament llatina no sembla possible, a base de l'abstracte *-ITIA*, car la hipòtesi (B) és rebuscada i bastant forçada. Pot venir de *-ICINUS* (A), per més que xoqui no trobar *-es* ni *-ee* amb *-e* final en les mencions medievals. Sempre *-ea*, ni en la forma ariegesa: així tindríem també necessitat de postular un mot hipotètic, però essent així —hipòtesi per hipòtesi— és més versemblant la de (C), on el caràcter hipotètic està compensat per la gran i tangible presència del sufix toponímic pre-romà *-esa* típic del domini català assegurat per una dotzena de noms conspicus, i conforme amb l'origen sorotàptic del nom del *Port* de Pimorent i del nostre *Portè*.

¹ Que anoto aquí breument: *kankərdós*, *perəfərka* (no *Peira*-), *Portella Blanca d'Andorra* (i la *de Meranges*); Coma de les *Passaderes*, *La Picadora*; *Portella* i *Pic de laz əbələtas* (*Baieta* o *Bayettes* és erròni), és cap al Port de Fontnegra, nom que ells no usen; *Coll de l'Isard*, prop del Pic Negre d'Envalira.—² El nom coincideix amb el cognom jueu *Porta* (p. ex. *Salamó S. de Porta* de Vfr. del Penedès), a.1314 (*RLR* XX, 258) però és una coincidència fortuïta.

Portadores V. *Porta* (I) *Portals* V. vol. I, 234 *Porta-règia* V. *Porta* (I) *Portarró* V. *Port* *Portè* V. *Porta* (II) *Portella*, *Portell* V. *Porta* (I)

LA PORTELLADA

(Matarranya). Ofic.: íd.

PRON. POP: *la porteláda* (2 vegades), *la portelá*, *la portiláda* (I).

DOC. ANT.: no en tinc. És un dels rars pobles de Matarranya no esmentats encara a les *Rationes decimarum* de 1279-80. Es va segregar de La Fresneda en temps moderns; segons notícies recollides en el poble, en temps de Carles V. A aquesta segregació